

Bombardovanie na hornej Nitre

Po vypuknutí SNP 29. augusta 1944 začal 13. septembra 1944 nemecký útok na Prievidzu a nasledujúci deň za podpory lietadiel, delostrelectva a tankov pokračoval na Nováky, Nitrianske Pravno a okolité dediny. Obyvateľstvo buď bolo evakuované, alebo kopalo obranné zákopy okolo obcí. Späťne útočilo lietadlo partizánov na delostrelecké postavenia Nemcov, napríklad v Koši pri Štvacipalej kopci. Tiež nad Kaniankou bola zostrelená nemecká stíhačka, ktorá spadla v chotári Lazian.

V predposlednom roku druhej svetovej vojny sovietska a rumunská armáda s 1. československým armádnym zborom po ťažkých bojoch 6. októbra 1944 prekročili Dukliansky priesmyk. Vojská ZSSR začali oslobodzovať Československo obcou Kalinov na východe Slovenska 21. septembra 1944. Nemeckí vojaci v úsilí obrániť svoje pozície začali s budovaním obranných opevnení a protitankových zákopov. V Prievidzi museli od 24. januára do 5. marca 1945 na kopanie zákopov nastúpiť všetci muži vo veku 16 až 60 rokov. V tomto období začalo bombardovanie regiónu ruskými lietadlami. Nemci nemali v Prievidzi protiletckú obranu a tak útoky neopätovali zostrelením lietadiel.

Nad Prievidzou preletelo 25. februára 1945 o 19.25 lietadlo zhadzujúce trhajúce stokilové bomby po toku rieky Handlovky a zároveň strieľalo z palubných zbraní. Zranený nebol nikto a ani jedna zo štyroch nájdených padnutých bômb nezasiahla žiaden objekt. Určené boli na likvidáciu mostov na rieke, no po tme minuli ciele, tri z nich sa zaryli do zeme a neexplodovali. Jedna padla 20 m od železobetónového mostu na trase do Sebedražia, ďalšie tri v okolí železobetónového mostu na ceste do Novák. Správa žandárskej stanice v Prievidzi pre Ministerstvo národnej obrany, ktorej originál sa nachádza na MV SR - Štátny archív v Nitre, pobočka Bojnice, dokladá, že jedna z nich explodovala na hradskej, 2 m od brehu, asi 50 m pred mostom. Črepiny a kamene zasiahli obytné domy v širokom okolí, továreň Karpatie, ktorým poškodili strechy, okná, povaly a steny domov. Vzniknutú škodu odhadli na 10 000,- korún. Neexplodované bomby boli zneškodnené „nemeckou brannou mocou“.

Kráter po bombardovaní Prievidze 29. marca 1945 na Bojníckej ceste.
Zasiahnutý Michal Priehoda z Dubnice v Bojniciach zraneniu na druhý deň podľahol.
Jeho kone museli byť zastrelené



Po mesiaci začalo intenzívnejšie ruské bombardovanie celého okresu, sústredené na väčšie priemyselnejšie oblasti. Prvý deň, 24. marca bola bombardovaná Handlová, Poluvsie a Nitrianske Pravno. Hneď ráno o 8.20 štyri lietadlá zhodili šesťnásť bômb na Handlovú, pričom dvanásť ľudí zabili a pätnásť zranili, zničili štyri domy a desať poškodili. Na obed o 14.00 osem lietadiel deväťnásťmi bombami zabilo v Poluvsí jedenásť ľudí a toľko isto zranili, pričom úplne alebo čiastočne poškodili šesťnásť domov. Následne spustili osem bômb na Nitrianske Pravno, kde osem ľudí zabili a šesťnásť zranili, úplne zničili jeden dom a viacero poškodili. Opätovný nálet nad obcou na druhý deň o 11.30 usmrtil desať ľudí. V tento deň štyri lietadlá bombardovali aj Prievidzu, ktorá však mala väčšie šťastie, nakoľko dvanásť zhodených bômb padlo prevažne mimo obce a zasiahlo len dva domy. Ekonomicky dôležitá Handlová bola terčom útoku deviatich lietadiel aj 26. marca 1945 o 7.45, zameraných na chemickú továreň i obydlia robotníkov v kolónii. V tento deň pri bombardovaní v Poluvsí a Nitrianskom Pravne okrem materiálnych strát bolo zabitých pätnásť ľudí. Ďalší nálet na Prievidzu 29. marca o 11.10 sa prekvapivo upriamil na civilné obyvateľstvo, keďže objekty využívané nemeckou armádou a ani práve vyložený transport nemeckých vozidiel, tankov a diel na železnici nebol zasiahnutý ani ostreľovaný z palubných zbraní. Zo štyridsiatich deviatich bômb päť nevybuchlo, no ostatné zabili dvanásť civilov a troch nemeckých vojakov, po štyroch civilov a vojakov ťažko ranili, dvanásť obytných domov zničili a stodvadsať značne poškodili. Nitrianske Pravno pri bombardovaní 1. apríla malo síce výrazné materiálne straty, ale nie ľudské obete.

Posledný útok červenej armády na okres sa začal 4. apríla 1945. V popoludňajších hodinách prekvapujúcemu manévru sto dvadsiatich vojakov 2. ukrajinského frontu a 1. Rumunskej armády velil A. V. Kozliakovský. Ich víťazstvo znamenalo oslobodenie okolia Prievidze a v nasledujúcich dňoch celej hornej Nitry od nemeckej okupácie.

Otázka: Kedy bolo najničivejšie bombardovanie Prievidze?

Spracovala: Jaroslava Kupčoková

© Hornonitrianske múzeum v Prievidzi, Prievidza 2015